

XXVIII.

Anmerkninger

ved

den 12 Tome

af

allgemeine

Welt = Historie,

ved

Peter Friderich Suhm.

A. Nordk. V. S. Skrifter N. B. H h h

XXVII

Amesbury

1800

Amesbury

Amesbury

Amesbury

Amesbury

Septende. Hovedstykke, §. 2. p. 6. not. 2. B.). Naar jeg overveier, at Zoracius siger til Tibullum epilt. 4. l. 1. Scribere, quod Cassi Parmensis opuscula vincat, saa maae den Cassius af Hetrurien, som han Serm. l. 1. Sat. 10. taler om, være en anden end Cassius af Parma. Neron anmerker ved dette Sted, at Cassius havde en særdeles Gave til Tragoes Dier, og at mange derfor mene, at Quintilius Varus, der af Augusto var efter Slaget ved Philippos hendsendti til Athenen for at dræbe ham, fandt iblant hans Papirer den Tragoedie Thyestes, som han siden udgav for sin egen. Hvorom alting er, saa ansaaes den Tragoedie, tilligemed Ovidii Medea, for den beste latinske af de gamle seto.

§. 21. p. 22. Vellejus Paterculus skriver l. 2. p. 224. Inviolatamque excedere Italia Caesar passus Fulviam, Plancamque muliebris fugæ comitem, hvoraf baade Augusti Statskonst og Mildhed fremstinner. L. 23. udi denne §. staaer Statius Marcus isteden for Marcus.

§. 23. p. 24. Om denne Tiberii Neronis og Liviae Flugt findes en omstændelig Efterretning hos Svetonium in Tiberio p. 301, hvor han udsørlig beskriver al den Fare, som Livia da udsod.

§. 25. p. 28. not. 24. B.). Appianus l. 5. bell. civil. p 1115; og Plutarchus t. I. p. 930. in Antonio tale og om Juliae Antonii Moders Flugt til den unge Pompejum; den sidste Skribent giver hende p. 916. et herligt Vidnesbyrd for hendes Kydsfhed og Dyd.

Til at giøre *Sulvia* Historie fuldstændig hører og, hvad *Cornelius Nepos in Attico* p. 312. beretter om de Hoffigheder, som *Atticus* beviste hende, da hun var i meget slette Omstændigheder efter det for hendes Mand uhykkelige Slag ved *Modena*; for hvilke Hoffigheder *Antonius* og siden skienkede *Attico* Livet efter manges Forbønner, ventelig og *Sulvia*, endskjønt hun ellers var ret en ond Kvinde.

§. 26. p. 29. not. H.). *Juvenalis* og *Seneca* kan efter mine Tanker ei ansees for billige Dommere over *Moecenatis* Dødsfald; thi den første haver som en *Satyricus* sat sig for at dadle alle Ting, og den sidste var en streng *Stoicus* af Meninger, skjønt han i *Sierningen* ei foragtede *Rigdom*, men gjorde sig stor Glid for at samle Penge, hvorfor det ei er at undre over, at han saa høilig laster *Moecenatem*, der, uden at være en *Udeland*, fornøiede baade sig og andre, og fulgte *Epicuri* Lærdom. Det meste *Seneca* haver at forekaste *Moecenati*, er et Vers, som han engang haver gjort til Livets Berømmelse; men om man af en *Luso ingemi* bør domme en Mand's Sindelag, det overlader jeg til enhver billig Læser. *Moecenas* var en lærd Mand, elskede, forfremmede og berigede lærde Folk og Kunstnere, skrev selv Bøger, og forvaltede mange Embeder med Billighed og Narvaagenhed, men var derhos af et muntert og omgangeligt Sind, og tog sig Verden ei nær mere end den er det værd. Herudi finder jeg ei noget ont, alkerhelst da ingen virkelige Laster, Drik, Hoer, Lediggang forekastes ham. *Seneca* var virkelig en klog Mand, og har skrevet gode Skrifter; men derhos maae jeg vel spørge, hvo er størst *Philosoph* og lever rettest, enten den, der lever som *Moecenas*, eller den, der som *Seneca* er af sig selv fattig, roser Fattigdom, laster *Rigdom*, og dog legger sig i saa Nar 7 Millioner tilgode ved at udsue Land og Rige, og lever derhos af Band og Urter?

Not. 25. B.). Appianus l. 5. bell. civil. p. 1130. siger, at det Romerske Folk tvang Nucia til at gaae i Besandtskab til hendes Søn Pompejum.

§. 32. p. 35. Appianus bell. civil. l. 5. p. 1134. taler om det beslattede Egtekab imellem den unge Pompeji Datter og Marcellum Augusti Sosterson.

§. 37. p. 40. Suetonius skriver in Augusto p. 217, at Augustus selv haver foregivet, at han maatte stille sig ved Scribonia, formeddelt hendes slette Opførelse; men p. 227. beretter han, at Antonius haver forekastet Augusto, at den rette Årsag til Scriboniæ Forskydelse var, at hun alt for frit tilkiendegav sin Sorg over hans Skisges Magt. Augusti Egtekab med Livia beskriver samme Skribent p. 217. Plinius taler l. 15. c. 40. p. 218. tom. III. om et Tegn med en Laurbergreen, som tilbrog sig paa den Tid, Augustus ægtede Liviam, og at bemeldte Green blev plantet, og formerede sig forunderlig til en liden Skov, saa at baade Augustus selv og alle Reisere siden havde, naar de triumpherede, en Green i Haanden og Krands paa Hovedet af den Laurberlund.

§. 48. p. 51. Om de Augusto tilstøtte uhyggelige Hændelser i Krigen mod Pompejum taler Plinius hist. natur. l. 7. c. 45. p. 69 t. II.

§. 54. p. 57. not. 53. B.). Om Augusti lykkelige Krige imod Scytherne, Dalmatierne og Pannonierne tales og i Epit. Livii l. 131. og 132. Plinius hist. nat. l. 7. c. 45. p. 70. vidner, at han nær havde bleven ihjelslaget af et Saarn, der faldt ned. Appianus opregner t. II. p. 1203. in bell. Illyr. alle de Illyriske Folks Navne, som da bleve undertvungne, hvoraf nogle vare endog mægtige til Søes. Han beskriver og temmelig omstændelig, hvorledes de bleve undertvungne, og hvor tappert Augustus førte sig op i disse Krige, særdeles i Beleiringen af

Japidernes fornemste Stad Metulium, hvor han og blev saaret, samt og for den Dalmatiske Stad Setoria. Kort sagt, Augustus udstrakte sine Seiervindinger lige til den Flod Sau. Om Krigen imod Japiderne taler og Strabo l. 4. p. 317, og l. 7. p. 483. Af disse upaatvilelige Vidnesbyrd om Augusti personlige Tapperhed gjøres de falske Beskyldninger, at han var frygtsom, hvilket Forfatterne tillegge ham, til intet; endskjont jeg dog gjerne tilstaaer, at han haver været større Statsmand end Feltherre.

§. 67. p. 68. Strabol. 8. p. 551. taler og om, hvorledes Agrippa overvandt og ihjelslog den Mauritanske Konge Bogud ved Methona.

§. 74. p. 75. Hos Propertium findes l. 4. eleg. 6. et smukt Poema over Augusti navnkundige Seier ved Actium, som begynder med disse Ord: Sacra facit vates; sint ora faventia sacris, & cadat ante meos icla juvenca fœcos. Horatius taler og om denne Seier l. 5. Od. 9.

§. 76. p. 76. Cleopatras Død taler Propertius om l. 2. eleg. 9. Om Gallernes Grafsald fra Antonio til Augustum, Horatius hb. 5. Od. 9, og Servius in Virgilli Aneid. l. 6. v. 612, som og in Virgilli Georg. l. 3. v. 29. vidner, at Augustus lod af alle de tagne Skibes Snabler gjøre 4 Villere, som Domitianus siden satte i Capitolio. Plutarchus l. 2. p. 207. in Apoph. beretter, at Rhymetalces Konge i Thracien forlod Antonii Partie og gik over til Augustum, og at han stedse siden ved alle Leiligheder gjorde sig stor heraf, hvorover Augustus engang i et Giestebud vendte sig om til en anden Konge og sagde: Jeg elsker Forraderiet, men hader Forraderen. Efterat Alexandrien var taget, sreg Augustus op paa et Chasot, havende den Philosophum Arcum, en indfod Alexandriner, ved Siden af sig, og sagde: At han sparede Byen, først for dens Størelse og Smukhed, dernæst for dens Stifter Alexander, og endelig for sin Vens Arei Skyld. Herom taler

taler og samme Skribent tom. II. p. 814. in præceptis reip. ger. Hos Strabonem fortalles I. 8. p. 860. vidtloftig, hvorledes en Røver i Asien, ved Navn Cleo, forlod, efterat han var bleven mægtig, Antonii Partii, og tog Augusti, og hvilke Belønninger han derfor oppebar.

§. 81. p. 82. Om hele Augusti vise Regiering, og Deelingen af Provincerne imellem ham og Raadet handler Strabo I. 17. p. 1197.

17 Hovedstykke, §. 86. p. 91. Tacitus Ann. I. 4. c. 5. p. 420. vidner, at Augustus holdt endda den tredie Flaade i Trejus i Gallien, for at bedække Rysterne af det Land, og at den bestod af de Gallener, som han havde erobret i Slaget ved Actium, og var meget stærk bemanded.

Not. 81. B). Servius in Virgilio Georg. I. 3. v. 25. forsikrer udtryffeligt, at Augustus overvandt Britannien, og brugte mange af de fangne Britannier til Tjeneste paa Theatro, iblant andet til at bære Forhængene, hvorudi han havde ladet være sine Geiservindinger over dem. Men herimod vil maaskee indvendes; ja, Servius er alt for ny og uanseelig Skribent til at bevise saa vigtig en Sag, helst ingen af de Romerske Skribentere selv tale det mindste om, at Augustus haver underlagt sig endeel af Britannien. Men hvad siger Strabo I. 4. p. 306, en Skribent, der levede paa samme Tid, og er af saa stor Troværdighed og Anseelse som nogen: "Mogle af de Britanniske smaae Konger have i vor Tid ved Gesandtskaber og Opvartninger erlangt Keiser Augusti Venstskab, og foræret Gaver til Capitolium, saa at næsten den hele De er bleven Romerne bekendt; de finde sig og i at betale Sold af de Barer, som føres frem og tilbage imellem Gallien og Britannien; det er derfor ei fornødent at holde Soldater paa denne De, hvilke vilde koste mere end den indbringer.", Heraf bevises vel intet Tog til Britannien, men dog, at denne De haver haft mere Samqvem med Romerne, og været
dens

dem mere underdanig end gemeensigen troes, saa at Servius kan have nogenlunde Ret i det han skriver, skiont han haver gjort mere deraf end Sandhed taaler.

§. 88. p. 93. Om Cantabriens og derved hele Spaniens fuld-
komne Undertvingelse af Augusto, findes og Esterretning hos Appia-
num tom. I. p. 537. in bell. Hisp., Horatium l. 1. ep. 12, Strabonem
l. 3. p. 234. og Justinum l. 44. c. 5.

§. 89. p. 93. Om Salaffernes Undertvingelse ved Messalam
Corvinum handler Appianus tom. II. p. 1203. de Bell. Illyr.

§. 90. p. 95. not. 85. B.). Servius in Virgilio Georg, lib. 4. v. 1.
figer, at Slueningen af bemeldte Virgilii Bog indeholdt Galli Roes;
men at Poeten forandrede det, da Gallus faldt i Keiserens Unaade, og
indførte i dens Sted den Digt om Orpheo, som endnu findes der.
Imidlertid have vi endnu hans 10 Ecloga, som er til Galli Roes.
Under Galli Navn haves endnu 8 Elegier, 1 Ode og 3 Epigrammata,
men som efter de fleste Rienderes Tanker ere gjorde i Italien i de senere
Tider. Om Gallo findes god Underretning i Fabricii Bibl. lat. Vol. I.
l. 1. c. 14, §. 1—5, og Vol. II. l. 1. c. 14.

§. 98 p. 101. Under den berømte Medici Antonii Musæ Navn
haves endnu tvende Skrifter: Om at iagttage sin Sundhed, og om den
Uet: Betonica, hvilke vel begge synes at være temmelig gamle, men
dog uden al Tvivl ei høre ham til.

§. 99. p. 102. not. 94. B.). Plinius siger hist. nat. l. 7. c. 45.
p. 70: Pudenda Agrippæ ablegatio, hvilket og tiener til at vise, at
Agrippa haver af Misfornøielse forladt Rom, med mindre herved for-
staas den yngre Agrippa den aldres Son.

§. 101. p. 104. Seneca in consolat. ad Marciam p. 150. c. I. beskriver Octavia trosteføse Tilstand efter hendes Søn Marcelli Død, og at ingen Forestilling var i Stand til nogen sinde at lindre den; hvormed ogsaa kommer overeens det Servius fortæller in Virgilio Æneid. l. 6. v. 862.

§. 108. p. 110. Om de Romerske Faners og Fangers Tilbagekøbsløn af Phrahate, handler og Strabo l. 16. p. 1085. og Horatius l. 1. ep. 12.

§. 111. p. 112. Om det Indiske Gesandtskab taler og Strabo l. 15. p. 1006.

§. 112. p. 113. Om Virgilio, den største Romerske Poet, og det største poetiske Genie næst Homerum, findes god Underretning i Fabricii Bibl. lat. tom. I. l. 1. c. 12, og tom. II. l. 1. c. 12. De bedste og nyeste Editioner af hans Bøger ere: In usum Delphini til Amsterd. 1692 4to, Pancratii Marvicii til Leuwarden 1717, II Vol. in 4to, og Nic. Heinsii og Petri Burmanni til Amst. 1746, IV Vol. in 4to. Vi have endnu af de gamle selv Servii, Donati, Philargyrii og Sulgentii Anmærkninger over denne store Poet. Virgilio's ægte Skrifter, der endnu ere til, ere følgende: 10 Hyrdesange, 4 Bøger om Bondedhandel, og Æneis, et heroisk Poema i 12 Bøger, der er det største og fuldkommenste Poema, som Verden hidindtil har frembragt og maaskee vil frembringe. Vel havees endel andre smaae Poemata under Virgilio's Navn, men som enten ere aabenbare ham paadigtede, eller og megen Tvivl underkastede. Den bedste Dom over denne herlige Poet er efter mine Tanker følgende: Aseræo major, Siculo minor, æquet Homerum. Augustus beviste ham stor Naade, hvorfor han ei heller havde glemt at ophøje ham i sine Vers, og særdeles Æneid. l. 8. a v. 671. ad v. 728. Virgilio's Grav sees endnu, skiont meget forfalden, ikke langt fra Neapolis.

§. 119. p. 120. Om Augusti Raade mod Bacchillum for Mœcenatis Skyld, der elskede ham hoit, handler og Tacitus Ann. lib. 1. p. 103.

§. 120. p. 121. Julius Obsequens taler p. 214. om den Seier, som M. Lollius erholdt ved Svig over de Tydske.

§. 127. p. 128. not. 120. B.). Om de Folk, der beboede Alperne, deres suldfomne Undervingelse melder Appianus t. II. p. 1202. in Bell. Illyr.

§. 129. p. 129. Om den Forbedring, som Augustus gjorde med Kalenderen, taler og Solinus c. 3. p. 159; og om Forandringen af den Maanedes Sertilis Navn til Augusti, Servius in Georg. 1. p. 110. ex edit. Masvicii.

§. 131. p. 131. Servius in Æneid. l. 8. v. 693. siger, at Agrippa først opfandt et Slags Taarne til Skibs, hvilke ei kunde sees det første et Slag begyndte, men kunde uformodentlig midt i Slaget reises op i Veiret paa Dækket. Om Agrippæ Søster Polla taler Dio Cassius t. II. p. 778. l. 55.

§. 136. p. 136. Valerius Maximus taler l. 9. c. 15. ex. 3. int. om en, der var saa dristig, at han torde give sig ud for Marcelli og Octaviae Son, og blev derfor af Augusto domt til Galleierne.

§. 143. p. 143. Om Mœcenatis Hustrue Terentia, og hans overmaade Kierlighed til hende, endskiont hun var ham aldeles ikke troe, handle Seneca tom. I. p. 188. de providentia, Virgilius de obitu Mœcenatis in edit. Lugd. 1517 f. Fol. 188; og Horatius l. 2. Od. 12.

§. 144. p. 143. Om Horatio findes Underretning i Fabricii Bibl. lat. tom. I. l. I. c. 13, og tom. II. l. I. c. 13. De beste Editioner af Horatii samlede Verker ere Richardi Benckes til Cambridge 1711 in 4to, Ludovici Desprez til London 1694 in 8vo, og Edvardi a

Zurck til Harlem 1697 in 8vo. Vi have endnu gamle Grammaticorum Acron og Porphyriion deres Anmerkninger over denne Poet. Horatii Skrifter ere følgende: 5 Bøger med Oden, hvoraf han skrev de 3 først, og siden længe efter lagde den 4de til efter Augusti Begiering, som Porphyriion melder in l. 4. Od. 1, og tilsidst endelig ogsaa den 5te; Carmen Sæculare, 2 Bøger Satyrer, 2 Bøger Breve, og en Afhandling om Poesier, som er et Mesterstykke. Udi sine Oden haver han overgaaet alle andre, endog Pindarum selv, og iblant Romerne er han efter mine Tanker den fornemste Satyricus.

§. 150. p. 148. not. 143. B.) staaer ved en Trykfeil lin. 2. Chus hill istedet for Chishull.

§. 151. p. 149. Seneca de beneficiis l. 6. p. 501. taler om Augusti strenge, og tildeels ubetænksomme Forhold imod hans Dotter Julia, hvilket han efter egen Tilstaaelse ei havde gjort, om enten Agrippa eller Mæcenas havde været i Live. Endskiont Augustus fødte hende op paa en streng og tarvelig Maade, saa kan man dog ei vel nægte, at han jo selv haver givet hende Anledning til hendes slette Opførelse, deels ved hans eget utugtige Exempel, og deels ved den forunderlige Omgang med Giftermaaler, som han brugte i sit eget Huus; thi først var hun efter M. Antonii Sigende hos Svetonium in Augusto p. 218. forlovet med hans Son Antonio, og siden med Cotys Geternes Konge, hvilke begge Forlovelser ginge over styr. Derpaa blev hun gift med Marcello, som næsten endda var et Barn, og derpaa med Agrippa og Tiberio, der, for at agte hende, bleve tvungne til at forskyde de Konger, som de havde, og som de elskede, og derfor ei siden elskede hende meget.

§. 152. p. 150. Om den unge Antonii Sendelse til Marseille, melder Tacitus Ann. l. 4. p. 492.

§. 153. p. 150. lin. 8. sees af det Ancyranse Marmor, at denne Grav var 1200 Fod bred, og ei ikkun 200, som her staaer, maaskee ved en Trykfeil.

§. 158. p. 157. Suidas fortæller tom. I. p. 488. in voce *ἄνυστος* et Eventyr om et Alter, som Augustus skal have oprettet Christo til Ære, strax efterat han var fød. De gamle Christne have digtet mange saadanne Fabler, menende derved at bestyrke Religionen, skion de snarere have svækket den hos udesindede. Den almindelige Fred, som skal have været i hele Verden da Christus blev fød, er af samme Slags, og dog betiene de gamle Christne Apologister sig meget deraf.

§. 162. p. 160. Om den Bestaalte Jomfrue Claudia Quinta melde foruden Ovidius, Silius Italicus, Livius og Valerius Maximus, Appianus tom. I. p. 594. de bell. Ann., Svetonius in Tiberio p. 298, Herodianus ex edit. H. Stephani 1581 in 4to. l. 1. p. 17, Aurelius Victor de Viris ill. p. 137, Tacitus Ann. l. 4. p. 515, og Plutarchus tom. II. p. 145. in præc. conj., og med alt det rober Historien sig dog selv, saa den enten maae være en Digt, eller og have været grundet paa Bedragerie, dersom noget saadant virkelig haver tildraget sig.

§. 166. p. 164. Augusti Forhold imod Cinna, som Seneca efter mine Tanker best beskriver, er en af hans meest glindsende Sierninger. Den fortreffelige franske Tragoedieskriver P. Corneille haver taget Anledning deraf at skrive en Tragoedie, som efter mit ringe Skion bør staae i Spidsen for alle franske Tragoedier.

§. 175. p. 174. Om Lege Papia Poppæa handler og Tacitus Ann. lib. 3. p. 333. &c.

§. 183. p. 184. Udt Sidonii Apollinaris Tid haver den Mening havt Overhaand, at Ovidius er kendt i Landflygtighed, fordi han elskede
Julian

Juliani Augusti Dotter. Bemeldte Sidonius vidner det in op. Sirmondi tom. I. p. 784. carm. 23. ad Confectium, naar han senger: Et te carmina per libidinosa Notum Naso tener, Tomosque missam Quondam Casareæ nimis puellæ Ficto nomine subditum Corinnæ. Men denne Formodning er ligesaa uvis, ja aabenbar urigtig, som alle de andre om Marsagen til Ovidii Landsflygtighed, der er og vil blive en Hemmelighed. Imidlertid kan enhver der haver mindste Omgang med Muserne og Smag i Poesien, ei ander end blive noget fortrydelig paa Sierningsmanden til saa sød en Poets Ulykke; en Poet, der maaskee havde kunnet giøre al Verdens Poeter Prisen stridig, hvis han til sit guddommelige Genie havde soiet Virgilii Ild. Imidlertid ere og blive hans Verker dog Mesterstykker i alle de Slags, som han haver skrevet om, og vidne desuden, at saa Skribentere have besiddet store Læsning og Indsigt i mange Videnskaber end han. Hans overblevne Skrifter ere følgende: 21 hverdags Epistler, 3 Bøger Elskovsvers, 3 Bøger om den Konst at elske, 1 Bog om Hjelpemidler imod Elskov, 15 Bøger om Forvandlinger, 6 Bøger Fastorum, 5 Bøger Sergebreve, 4 Bøger Breve af Ponto, Forhandelser mod Ibin, en Levning af hans Skrift om Jiskene, om Sminke og om Rodden. Bortkomne ere de 6 sidste Bøger Fastorum, til en ubodelig Skade for den lærde Verden, Medea, en Tragoedie, som de Gamle selv have holdet for den beste latinske, adskillige Declamationer, Aratus oversat, endel Epigrammata, et Skrift mod flette Poeter, Tiberii Triumph over Illyrerne, Augusti Roes efter hans Dod i Getiske Vers, som de lærde, helst de Nordiske, vilde nok give mange Penge for at det endnu var til, om Krigen ved Actium, og om Spaadomme. De beste og nyeste Editioner af Ovidio ere: Nicolai Heinsii til Amsterdam 1661, III Vol. in 12mo, Cnippingii til Leiden 1670, III Vol. in 8vo, in usum

Delphini til Lyon 1689, IV. Vol. in 4to, og Burmanni til Amsterdam 1727, IV Vol. in 4to. Udsortlig Citirering om denne søde Poet og hans Skrifter findes i Fabricii Bibl. lat. tom. I. l. 1. c. 15, og tom. II. l. 1. c. 15.

§. 191. p. 191. Plutarchus tom. I. p. 508. de garulitate fortæller ogsaa denne Tildragelse med Fabio Maximo, Agrippa og Augusto, men tager dog Feil i tvende Ting, først at han kalder Augusti Ven Fulvius isteden for Fabius, og dernæst at han foregiver, at Fabii Hustru Marcia skal sig selv ihjel. Om denne Marcia taler Ovidius med Berømmelse l. 6. Fast. p. 436, og l. 1. eleg. 2. ex Ponto. Om Ovidii sidste Hustru og Datter Perilla taler han selv paa mange Steder.

§. 196. not. f. p. 199. Augusti Omfarg for at pynte Rom om, taler Strabo i 5. p. 359 og 361. Efter hans Exempel viste Keiserinden Livia sig og gavmild imod Templerne, saa at hun efter Solini Vidnesbyrd c. 25. p. 238. forærede iblant andet til Jovis Capitolini Tempel et Stykke Chrystal, der veiede 150 Pund.

P. 200. Efter Gellii Beretning l. 9. c. 11. reiste han Valerio Corvino iblant andre Fælttherrer et Billed op til Ære.

P. 201 Appianus vidner tom. I. p. 555. in bell. Ann., at Augustus var særdeles indtaget af Fabii Maximi forsigtige Opførsel udi Krigen mod Annibal, saasom han selv var mere for Forsigtighed end Forvovenhed i Krig.

P. 202. Jo. Alb. Fabricius haver samlet og udgivet til Hamborg 1727 in 4to de saa Levninger, som endnu ere tilovers af Augusti Skrifter, for derved at vise, hvor daarlige de Nige og Fornemme i vore Tider giøre, der saa at sige skamme sig ved Videnskaber, da dog den mægtigste Monark nu i Verden, er i Henseende til Magt og Herredomme

domme som intet at regne mod Augustus, der dog anfaae det som en Wee for sig ei allene at læse, at omgaaes med lærde Mænd, at beskytte dem og Videnskaberne, men endog selv at skrive Bøger, midt i sine utallige vigtige Forretninger, hvorudi den store Konge i vor Tid efterfølger ham, der vil giøre de gamle Tidens største Helte Prisen stridig.

P. 204. De lærde Forfattere have neppe i deres hele Historie opført sig med større Ubillighed mod nogen end mod Augustum, hvis Feil udi Triumviratet bør mere tillegges de forvirrede og onde Tider end ham selv, som han tydelig nok siden viste. Jeg vil derfor her opregne de priselige Gierninger, som han haver gjort, og som enten Forfatterne have forbigaaet, eller og Doctor Baumgarten ei anført Auctores for i sine Anmerkninger, fornemmelig Not. 136. Den Gode Philo, hvis Vidnesbyrd ei kan ansees for partist, baade fordi han frev længe efter Augusti Død, saa og fordi han ei sparer den da nylig afdøde Keiser Caligulam, giver ham in legat. ad Cajum p. 1012. &c. et prægtigt Lov, og siger, at han allevegne i Provincerne afskaffede al Krig og Strid og indførte Fred og Enighed, gjorde Havet roddig for Søeroverskibe, og fyldte det derimod op med Riobmænds, bragte mange vilde og grove Folk til en bedre og menneffeliger Levemaade, lod ethvert Land sine Skikke og Sædvaner, uden at tvinge dem til Romernes; ei mindre roser han ham p. 1034. &c., hvor han siger, at han havde trængt ind i de inderste Dele af Philosophien, og at han over Borde bragte altid saadanne og andre nyttige Taler paa Bane. Dog Philo kan maaffee være partist, helst saasom han paa ovenmeldte Steder, saavel som og p. 975. in Flaccum roser Augustum og Liviam for deres Godhed og Velvillighed mod Jøderne. Strabo derimod kan ei have nogen saadan Narfsag til at beromme Augustum, og han vidner dog udtrykkelig l. 6. p. 441, at det Romerske Herredom haver aldrig nydt saadan Fred, eller

eller have saadan Overflodighed af alt got, som efterat Augustus begyndte at regiere allene. Men intet Vidnesbyrd kan være mere upartisk end Keiser Juliani, der in Caesaribus, et Skrift, som just er forfærdiget for at dadle alle hans Formand og vise deres Feil, tillegger p. 309. vel Augusto en foranderlig Opførsel i Begyndelsen af hans Levnet, men dog tilstaaer, at han tilsidst blev en god og brav Mand, og som luttred og purt Guld, og p. 325. roser han ham endda mere. Men hans Giærninger vidne best om ham, særdeles den Omfarg, som han drog for at pryde sit Rige med mange nye Stæder, at opbygge de gamle og odelagte, og at sætte alle Ting i en god Stand. Saaledes opbygde han efter Julii Caesaris Anordning Carthago igien, og besatte den med 3000 Romere, og en stor Mængde andre Folk af de omkringliggende Stæder, som Appianus melder tom. I. p. 139. in bell. Pun. Efter Aurelii Victoris Sigende in Caesaribus p. 230. var han saa berømt, at ei allene Indianerne sendte Gesandtere til ham, men og Scythierne, Saramanterne og Bactrierne. Udi Aurelii Victoris epit. ex edit. Lugd. Bat. 1669, 8vo p. 20. meldes om ham, at han ved sine Soldater lod paa ny i Egypten oplaste og rensse de Grave, hvorved Nilens Bande bleve ledte over det hele Land, og som ved Tidens Længde og Forsømmelse vare tilfaldne, hvorved Egypten ei allene blev i Stand til at forsyne sig selv med Korn, men endog at føre aarligen en uhorlig Mængde deraf til Rom; at Ethiopierne sendte Gesandtere til ham; at han aldrig uden billig Aarsag paaforte noget Folk Krieg; at han aldrig lod nogen Dag gaae forbi uden at læse, skrive og declamere; at han var en stor Elsker af Skuespil, særdeles vilde Dyr's Fegning, og endelig, at han hverken havde kunnet bemestse sig Regieringen, ei heller beholdt den saa længe, hvis han ei havde besiddet store Gindsgaver. Om de Vandledninger, som enten Augustus selv forte ind i Rom, eller og

ved andre, fornemmelig ved Agrippa, led indføre, handles udførlig in Frontino de Aquæduibus ad calcem Strateg. p. 100, 101, 105, 117, 118, 120 og p. 123. Seneca fortæller l. 3. c. 23. de ira et merkeligt Exempel om Augusti Mildhed imod den Historiefrider Timagenen, ligeledes l. 2. de beneficiis c. 25. imod Furnii Fader, og l. 3. c. 27. imod Rufum, af hvilket altsammen sees, at Augustus er ei urettelig bleven roset for sin Mildhed, som Forsatterne dog paa nogle Steder synes at give tilkiende. Hos Seneca Rhetor l. 2. contr. 12. p. 148. findes atter et Beviis paa Augusti Mildhed, og den Frihed og Sikkerhed, som herskede under hans Regiering. Augusti Skarpsindighed i Rettergang kan sees af de Exempler, som Phædrus l. 3. fab. 10. og Valerius Maximus l. 9. c. 15. ex. 6 int., og ex. 1. og 2. ext. anføre. Det er bekiendt, at han hoilig elskede sin Gemalinde Liviam. Forsatterne have derpaa anført mange Beviis; hos Tacitum Ann. lib. 3. p. 348. finder jeg endnu, at Augustus havde jevnlig Livia med sig paa sine Reiser i de østlige og vestlige Dele af sit Rige. Denne store Keisers Omsorg for sit Riges Beste sees fornemmeligst af de saa kaldede Auctores Finium regundorum, hvilke Rigaltius haver udgivet til Paris 1614 in 4to. Der lære vi, at han haver stiftet følgende Colonier, p. 82. Acerræ, Atella, p. 84. Cumæ, p. 86. Viternum, p. 87. Nuceria, Nola, Puteolis, p. 88. Sora, p. 89. Teanum, p. 96. Graviscos, p. 97. Beji, p. 116. Grumentium, p. 121. Matrinum, p. 122. Capua og Claudium, og p. 85. gjort Dunos til et Municipium. Følgende Steders Agre haver han uddelet til sine Soldater, p. 84. Callis, p. 85. Fundi, p. 86. Lavinium, p. 99. Amerinum, og p. 122. Bonianum, og efter p. 98. og 113. givet endeel af de Campaniske Marker og Skove til sine gamle Soldater. Efter p. 90. og 128, haver han ved Balbum ladet opmaale alle Steder og Provincer i sit hele vidtløstige Rige, og

R. Norske V. S. Skrifter II. B. R E E E anvise

anvise enhver sin Eiendeel. Herved maae eftersees, hvad Ethicus
 Cosmographus melder p. 26. ad calcem Melæ ex edit. Lugd. Barav.
 1685. in 8vo. at denne Maaling blev anordnet af Julio Casare i det
 Aar da han blev dræbt, og efter 32 Aars Forløb færdig under Augusti
 Regiering, og forrettet af Zenodoro, Theodoto og Polycleto. Efter
 p. 166. in auct. fin. regund. lod Augustus ved alle Hjørner opreise
 Grandfestene, og derpaa udhugge hver Eiendeels Størrelse med Eal.
 P. 170. efterat de borgerlige Krige vare til Ende, lod han i Italien og
 Provincerne bygge mange nye Steder, og sætte igien i Stand og beboe
 de gamle og odelagte. Om saadanne hans Indretninger handles videre
 p. 194, og p. 261, hvor der vidnes, at han til Skillemærker lod paa
 mange Steder grave Grøfter, og paa Biergene opreise runde Stene,
 enten af Flint eller Møllestene, og 4 Fodders Høide. Hvor der løbe
 mange Bæle sammen lod han efter Acrons Sigende in Horatii lib. 2.
 Sat. 3. p. 372. opreise Billeder af de Guder, kaldede Penates, for derved
 at giøre Folk gudelige, og beskikkede Frigivnes Sonner til at være deres
 Præster. Udi Germanien og Illyrien oprettede han efter Macrobii
 Vidnesbyrd p. 204. Saturn. l. 1. mange Cohorter Krigsfolk af Frigiv-
 nes Sonner, og kaldede dem Frivillige. Martianus Capella l. 6.
 paastaer, at hans Flaade seilede omkring det Cimbriske Forbjerg, og
 kom til Kysterne af Scythien og Bshavet, hvilken Sag dog med Vil-
 lighed bør tages i Tvivl, saasom ingen anden troværdig Skribent melder
 det mindste derom. Procopius taler l. 1. de bell. Goth. p. 32. in
 Corp. Byz. tom. II. med Forundring om den Broe, som han havde
 ladet bygge over den Flod Nar, og som stod endda i hans Tid. Endeel
 anseelige Levninger af denne prægtige Broe ere endnu at see. Keyser
 beskriver dem meget vel i sine Reiser tom. II. p. 395. ex edit. Hannov.
 1741 in 4to. Pausanias beskriver p. 569. in Achaicis, hvorledes

Augustus

Augustus bygde den Stad Nicopolis i Etolien, og udjirede Parras i Achaja. Tzetzes var. Hist. Chil. 1. p. 276. paaftaaer, at han først bygde Ancyra i Galatien. Nu er det vel rimeligt, at han haver meget pyntet og forbedret den, saasom det berømte Monument, hvorudi alle hans Bedrifter staae beskrevne, blev der opsat, men derimod finder man dog vis Efterretning om at Byen haver været til for hans Tid. Procopius foregiver tom. I. p. 23. de bell. Goth., at Augustus haver først anvist Thüringerne visse Søder i Tydskland. Agathias fortæller l. 2. p. 39. paa en behagelig Maade, hvortledes Augustus igien opbygde den Stad Tralles i lille Asien, der af Jordskiev var bleven ødelagt, og hvad som bevoxede ham dertil. Et gammelt og smukt græsk Epigramma, hvilket Salmasius anfører i sine Anmerkninger over Spartiano, lærer os, at Vandmøller ere først opfundne i Augusti Tid, en af de herligste og nyttigste menneskelige Opfindelser. Themistius taler Orat. 8. p. 108. om det store Venskab, som Reiseren bar til de tvende Philosophos Arcum og Thrasylum. Men ingen Skribent lærer os mere end Strabo Augusti priselige Gierninger; l. 4. p. 313. taler han om, at han med stor Moie, og ved at brække Klipper, lod gjøre Bei over de før uvejsomme Alper; l. 5. p. 381. beskrives hans Bygninger paa den De Capreis, l. 6. p. 397. i den Stad Rhegio, og p. 415. og 417. i Syracuse, l. 7. p. 466. handles om Krigen mod Geterne, p. 501. om Bygningen af den Stad Nicopolis, l. 12. p. 837. om Adiatorigis Overvindelse, l. 13. p. 927. om Venskabet til Apollodorum, l. 14. p. 987. ligeledes til de peripatetiske Philosophos Xenarchum og Athenæum, og l. 17. p. 1145. om Bygningen af den Stad Nicopolis i Egypten. Endeel flere Underretninger om denne store Reiser, og hvad der haver tildraget sig i hans Tid, findes hos Gellium l. 10. c. 2, Plutarchum tom. II. p. 206. in Apoph., og p. 815. in

præc. reip. ger., Senecam de brevitare vitæ, p. 292, og de beneficiis l. 2. p. 387, Senecam Rhetorem contro. 13. p. 157, Tacitum Ann. l. 1. p. 126, og 136, og l. 4. p. 476, Acron in Horatii l. 1. ep. 11. p. 415, Ovidium l. 4. ex Ponto eleg. 13, Zesychium Milesium p. 50. in Nicolao Damasceno, Suidam t. I. p. 487. og 488. in *Avyatos*, Plinium hist. nat. tom. II. p. 108. l. 7, og Procopium de bello Persico lib. 2. p. 301. Corp. Byzant. tom. I. Sabricius haver in Fragmentis Augusti samlet fra p. 198. til p. 206. Citterne af alle Augusti Love, som ere nu bekiendte, og derhos henviist til Stederne, særdeles in Corpore Juris Romani, hvor de ere at finde. Men ingen Ting haver giort Augusti Regiering berømmeligere end den Naade, som han beviste mod lærde Folk, og den Mængde af dem, som derfor vare til under hans Regiering. Horatius regner endeel af dem op l. 1. Sat. 5. v. 31. &c., Sat. 10. v. 42, og v. 81. Da de lærde Forfattere beskrive ved hoer en Keisers Regierings Slutning, hvilke Lærde, der have levet under ham, men have forbigaaet at giøre det her, da dog de fleste og beste Romerske Skribentere have levet i Augusti Tid, saa vil jeg nu søge at erstatte den Mangel, men dog lade mig noie med at beskrive dem, af hvilke vi endnu have Skrifter. De lærde paa den Tid lade sig sjeeligt dele i tvende Slags; de som have skrevet paa Græsk og de som have skrevet paa Latin. De første ere følgende: Parthenius af Nicæa, hvis Skrift om Forelskede giver noget Lys i den gamle sabelagtige Historie og Mythologie; det er best udgivet af Thoma Galeo in Script. hist. ant. Poet. Sabricius handler om ham in Bibl. Gr. l. 3. c. 27. §. 9. Han skal have været Virgilius Læremester i det græske Sprog. Diodorus af Sicilien, af hvis almindelige Historie, der bestod af 40 Bøger, vi nu omstunder ikkun have 15 tilovers, og nogle faa Levnninger af de andre, til et ubodeligt Tab for den lærde Verden; thi endskiont han ei haver skrevet med den Skjonsomhed og Rigtighed som

som Thucydides og Polybins, hvilket hans Verks Størhed ei heller vel kunde tilstaae, saa er han dog af langt større Nytte i den almindelige Historie. Han vidner selv, at han haver anvendt 30 Aar paa at skrive dette Verk. Hans Stil er tydelig, let og simpel, men ei allevegne jevn. Af hvad han selv fortæller kan man slutte sig til, at han haver været endda i Live 8 Aar efter Julii Casaris Død. Den lærde Peter Wesseling haver udgivet til Amsterdam 1745 i II Vol. in Fol. en fortreffelig Edition af denne Skribent, og forsynet den med ypperlige Anmerkninger. Mere om ham see i Fabricii Bibl. Gr. l. 3. c. 31. Dionysius af Halicarnasso kom efter Antonii Død til Rom, og opholdt sig der i 22 Aar; af ham have vi endnu 11 Bøger om de Romerske Antiquiteter, der ere blevne tilovers af 20, og for hvilket han baade i Henseende til sin smukke Stil, Oprigtighed, Skarpsindighed og Opmerksomhed bør regnes iblant de beste græske Historieforfattere. I de bemeldte Verk findes mange merkkelige Ting antagne om Romernes Skikke og Bedrifter, som man forgieves leder efter hos Romerske Skribenter, endog Livium selv. Desuden have vi endda af Dionysio 1 Bog om Stilens Indretning, om Rhetorikken, om de gamles Skrivemaade, om de Attiske Oratores, om Tiden, naar Demosthenes og Aristoteles have skrevet, om Thucydidis særdeles Skrivemaade, om Thucydide og om Platone. Alle disse Skrifter ere samlede og best udgivne af Johan Hudson til Oxford 1704, II. Vol. in Fol. Den lærde Thomas Gale tillegger desuden Dionysio det Skrift om Someritid og Levnet, som ellers tillegges Plutarcho, og som han haver udgivet in Opusc. mytholog. Mange Lærde holde og for, at det Skrift *megi égumveldis*, som gemeensligen tilskrives Demetrio Phalereo, snarere tilhører Dionysio. Ved disse kritiske Skrifter havde Dionysius forment sig Navn af den beste græske Criticus og Philologus, hvis ei den

store Longinus havde siden fordunklet ham. v. Fabric. Bibl. Gr. l. 3. c. 32. Aristides Quintilianus haver maaskee og levet i Augusti Tid, thi han taler om Ciceroe, og søger at bestride hans Mening om Musiquen. Af Aristide have vi 3 Bøger om Musiquen, hvilke Meibomius haver udgivet in Ant. Musicae Script. Amst. 1652, 4to, tom. I, og roset som de beste af de gamle Skrifter om Musiquen. v. Fabr. Bibl. Gr. l. 3. c. 10. §. 4. Dioscorides af Anazarbo, som og gemeensligen henføres til Augusti Tid. Af ham have vi endnu 5 Bøger om Urterne, hvilke have erhvervet ham Navn af den største græske Botanicus, som dog i vore Tider ei vil sige meget, da Botaniquen er steget saa høit. Vel findes endda nogle flere Skrifter under Dioscoridis Navn, men som uden at Tvivl ere opdigtede. Den beste Edition haver Antonius Saracenus udgivet til Frankfurt am Mann 1598 in Fol. Af denne Skribent findes et gammelt og prægtigt Manuscript i det Keiserlige Bibliothecque til Wien, som efter Lambecii Sigende l. 2. de Bibl. Vind. c. 7. p. 519. &c. er skrevet for nu næsten 1300 Aar siden, og bliver da efter al Anseende det ældste Manuscript i hele Verden. v. Fabr. Bibl. Gr. l. 4. c. 3, og Rufus af Epheso udgives af Tzetze for at have været den Egyptiske Dronnings Cleopatras Medicus. Af ham have vi endeel Skrifter om Lægekunsten, særdeles 3 Bøger om det menneskelige Legems Deles Navne. Gulielmus Clinch haver best udgivet ham til London 1726. in 4to. v. Fabr. Bibl. Gr. l. 4. c. 3. §. 9. De Skribentere, som udi Augusti Tid have skrevet paa Latin ere følgende: M. Terentius Varro, den lærdeste af alle Romere efter alles, baade gamles og nyes Tilstaaelse, som havde læst saa meget, at man skulde troe, at han aldrig havde kunnet skrive noget, og skrevet saa meget, at man skulde troe, at han aldrig havde faaet Tid til at læse. Han opnaaede en Alder af 90 Aar, og døde omtrent 21 Aar efter

Julius

Julius Cæsar, der havde sat ham over alle baade græske og latinske Bibliotheker i Rom. Men man maae høilig beklage, at af de 490 Bøger, som han haver skrevet, ere nu omstunder ei mere tilovers end 3 om Agerdyrkningen, hvilke ere best udgivne udi Gesneri Script. rei rusticæ. Lipsiæ 1735 in 4to. II Vol., og 6 af 24 om det latinske Sprog, hvilke tilligemed de 3 om Agerdyrkningen og de saa Levninger, der ere tilovers af hans andre Skrifter ere best udgivne til Amsterdam 1707 in 8vo. De fornemste af hans bortkomne Skrifter ere: Satyra Menippæa, der baade var forfattet paa løs og bunden Stil, mængst iblandt hinanden, om de gaddommelige Antiquiteter 16 Bøger, om de menneskelige 25, om det Romerske Folks Levemaade 11, om det Romerske Folks Slægt 4, om Roms Oprindelse, om Videnskaber 9, om berømmelige Mands Billeder 11, om theatralst Action 3, om Theatri Oprindelse 3, om Poeter 1, om Poematis 2, om Bibliotheker 2, Breve, Aarbøger 3, om den anden Puniske Krig 2, om de Trojanske Slægter. Verronis Hustrus hedte Sundania, om hvilken han selv taler l. I. c. 1. de agricultura. Mere Underretning om denne store Mand findes i Fabricii Bibl. lat. Vol. I. l. I. c. 7, og Vol. II. l. I. c. 7. Cornelius Nepos, fød ved Verona. Af ham have vi endnu 20 græske Helles Levnetsbeskrivelser, et kort Skrift om Kongerne, de tvende Carthageners Hamilcars og Hannibals Levnetsbeskrivelser, saa og de tvende Romeres, den ældre Catonis og Africi, som han af alle haver udforligst og nettest beskrevet, skönt han i Almindelighed haver i Henseende til Korthed, Tydelighed, Nethed og Characterers Beskrivelse saa smilige i noget Sprog. Hans bortkomne Skrifter ere, om Forskiellen imellem en Litteratus og en Eruditus, en Cronike i 3 Bøger, 5 Bøger Exempler, 16 Bøger om berømmelige Mand, den ældre Catonis omstændelige Liv og Levnet, Ciceronis Liv og Levnet, og Breve til Cice.

Ciceronem. De beste Editioner ere udfomne til Frankfurt 1608 in Fol. med **Andree Schotti** Anmerkninger, in usam **Delphini** til Paris 1675 in 4to, og til **Leipzig** 1699 in 12mo med **Christoph. Cellarii** Anmerkninger. v. Fabr. *Bibl. lat.* Vol. I. l. r. c. 6, og Vol. II. l. r. c. 6. **Cajus Sallustius Crispus** vilde uden al Tvivl i Henseende til Skionksomhed og Indsigt ansees for den fornemste Romerske Histories Krøner, som **Marcellis** i sin Tid haver holdet ham for, hvis alle hans Skrifter vare komne til os, men nu maate han overlade **Tacito** den Ære. Af **Sallustio** have vi endnu Beskrivelserne af **Catiline** Sammenrottelse, og af **Krigen mod Jugurtha**, saa og 2 **Taler** til **Cæsarem** om at satte **Republiken** i **Stand**. Men den **Tale** imod **Cicero**, som og tillegges **Sallustio**, er falsk. Skade er det, at hans store Historie, der bestod i 6 **Bøger**, og gik fra **Syllæ** **Død** af til **Catiline** **Sammenrottelse**, er bortkommet. **Sallustius** var ellers en fornemme **Mand**, **Raadsherre** i **Rom**, og **Stadtholder** i **Numidien**. Men hans **Levnet** svarede hverken til hans **Forstand** eller **Stand**. Hans **Død** indfaldt 10 **Åar** efter **Cæsaris**. Ingen kan vel lignedes af latinske **Skriventere** med ham i Henseende til en meget i sig fattende tydelig **Korthed**. De beste Editioner ere udfomne til **Uatwerpen** 1580 in 8vo med **Ludov. Carrionis** Anmerkninger, til **Leipzig** 1724 med **Gottf. Cortii** in 4to, til **Cambridge** 1710 med **Josephi Wessii** in 4to, og til **Amsterdam** 1742 med **Sig. Havercampi** II Vol. in 4to. v. Fabr. *Bibl. lat.* Vol. I. l. r. c. 9, og Vol. II. l. r. c. 9. **Albius Tibullus**, en Romersk **Ridder**, overgaaer i **Elskovsversers** **Sødhed** alle **Poeter** efter mine **Tanker**. Af ham have vi 4 **Bøger** **Elegier**. Han var en **Client** af den fornemme og lærde **Mand Messala Corvino**. Han døde meget ung, hvorfor og **Ovidius** beklager hans alt for tidlige **Bortgang**. Den beste Edition af ham er **Brouckhusii** til **Amsterdam** 1707 in 4to. v. Fabr. *Bibl.*

Bibl. lat. Vol. I. l. 1. c. 14. §. 6, og Vol. II. l. 1. c. 14. p. 349. Sertus Aurelius Propertius, fød i Umbrien, vilde vist have erhøldet Prisen i Etkovsvers, dersom Tibullus og Ovidius havde været bortkomne. Hans Verser bestaae i 4 Bøger Elegier. Den beste Edition er Brouckhusii til Amsterdam 1702 in 4to. v. Fabr. Bibl. lat. Vol. I. l. 1. c. 14. §. 8, og Vol. II. l. 1. c. 14. p. 352. Zulus Sabinus, hvis 3 Etkovsbreve paa Vers findes iblant Ovidii Verser. v. Fabr. Bibl. lat. Vol. I. l. 1. c. 15. p. 263. Gracius af Falisco haver efterladt sig et meget smukt Poema om Jagten, hvilket er best udgivet i Petri Burmanni Poet. lat. min. til Leiden 1731, II Vol. in 4to. v. Fabr. Bibl. lat. Vol. I. l. 1. c. 16. §. 1, og Vol. II. l. 1. c. 16. p. 388. M. Vitruvius Pollio, Julii Caesaris og Augusti Bygmester, fortjener vel ei meget at roses i Henseende til Skrivemaaden, men haver dog ved sit Skraft om Bygningskonsten i 10 Bøger indlagt sig et udbeligt Navn, og sørfærdiget et Verk, der udi sit Slags er og altid vil blive et Mesterstykke og en symbolisk Bog. Den beste og sidste Edition udkom til Amsterdam 1649 in Fol. ved Johannis de Laet's Omsorg, og med Philandri Anmerkninger. Dette meget nyttige Verk er og ypperlig oversat paa Fraust af Claude Perrault, Paris 1684 Fol., og paa Endt af Gualtero Rivio til Basel 1614 Fol. v. Fabr. Bibl. lat. Vol. I. l. 1. c. 17, og Vol. II. l. 1. c. 17. M. Manilius, en af de største heroiske Poeter, haver skrevet et nyttigt Verk paa Vers i 5 Bøger om Astronomien. De beste Editioner ere udfømne til Paris 1679, 4to, in usum Delphini, og til London 1739 4to, ved Richardum Bentlejum. v. Fabr. Bibl. lat. Vol. I. l. 1. c. 18, og Vol. II. l. 1. c. 18. C. Julius Zyginus, Augusti seigivne Slave og af Fødsel en Spanier, hans rette Skrifter, nemlig om de Italienske Stadens Belliggenhed, om Krigskonsten, om Gudernes Egenstaber, om de Guder

A. Norske D. S. Skrifter II. B. VIII. faldre

faldte Penates, om berømmelige Mænds Liv og Levnet 6 Bøger, om Stæder 2, om Agerdyrkningen 2, ic. ere længe siden bortkomne; hvorimod endnu findes adskillige under hans Navn, hvilke vel have deres Nytte, men ere derimod skrevne med saa slet en Stil, at de lærde derfor ei holde for at de ere skodne af hans Pen. De ere følgende: Et Skrift om Fabler, hvilket er allerbest udgivet i Augustini van Starveren Auctor. mytogr. lat. til Leiden 1742 in 4to, 4 Bøger om Astro-nomien i samme Samling, og et Skrift om at affikke Veir, hvilket er meget vel udgivet for sig selv til Amsterdam 1660 in 4to med Hermannii Rhabodi Schellii nyttige Anmerkninger, og findes ogsaa baade i Rigaltii og Goesii Script. rei agrariae. v. Fabr. Bibl. lat. Vol. I. l. 2. c. 1, og l. 4. c. 11. p. 853, Vol. II. l. 2. c. 1, og Vol. III. l. 4. c. 11. p. 857. Og Messala Corvinus, hvis ægte Skrifter ere bortkomne, men under hvis store Navn vi endnu have et lumpent Skrift om Augusti Herkomst, hvilket findes i Jani Gruteri Script. hist. August., og i andre saadanne Samlinger. v. Fabr. Bibl. lat. Vol. I. l. 4. c. 4. §. 5, og Vol. III. l. 4. c. 4. p. 553. Af denne Optegnelse sees, at neppe nogen Alder haver frembragt saa mange og saa store Skribentere, og fornemmelig af saa fin og god Smag, som Augusti. Om Catullo, Virgilio, Horatio og Ovidio haver jeg tilforn talet, og om Livio skal jeg herefter handle.

§. 201. p. 213. Om Juliae rette Gemttsbessaffenhed findes fuldkommen og behagelig Esterretning hos Macrobius Saturn. l. 2. c. 5.

§. 228. p. 244. not. B.). Pedonis Albinovani smukke Elegie over Drusi Død til Keiserinden Liviam, findes iblandt Ovidii Verker. Hvorom Fabr. Bibl. lat. Vol. I. l. 1. c. 15. §. 4. p. 275. En Elegie over Moecenatis Død tilskrives ham ogsaa. v. Fabr. Bibl. lat. l. 1. c. 12, §. 8. p. 225.

§. 263. p. 281. Endskiont *T. Livius* ei kan i Henseende til den yderste Hoide af Skarpsindighed, Rigtighed og Upartiskhed ansees for den fornemste Romerske Historieforfatter, men maae herudi vige *Cæsari*, *Sallustio* og *Tacito*, saa fortæner han dog stor Roes i Henseende til sin tydelige, lette og flydende Stil, og overgaaer dem alle for sit Verks Storhed og deraf flydende Nytte, saasom han haver beskrevet den hele Romerske Historie fra det første af indtil sin Tid. Men her kan man ei noksom begræde, at der af 142 Bøger ere ikkun komne 35 til os, og det endda paa nogle Steder manglende. Udi hvor stor Naade han stod hos *Augustum*, kan best sees af *Taciti Ann.* l. 4. p. 470. Da der ere saa Bøger, hvis Fuldstændighed kunde mere magtpaaligge de Lærde, saa have de og ofte, skiont forgiøves, smigret sig med det Haab, at finde en fuldstændig *Livium*. Hoorom kan estersees in *Colomellii Op.* p. 408. De beste Editioner af *Livio* ere udkomne til *Amsterdam* 1679 in 8vo, III tom. til *Paris* 1679, VI Vol. in 4to in usum *Delphini*, til *Oxford* 1708, VI tom. in 8vo, til *Amsterdam* 1710, X tom. in 8vo, og til *Leiden* 1737 ved *Franciscum Draakenbergh* in 4to. v. *Sabr. Bibl. lat. Vol. I. l. I. c. II.*, og *Vol. II. l. I. c. II.*

§. 315. p. 335. not. B.). De lærde Forfattere have her fulgt en urigtig Læsemaade i *Taciti Ann.* l. 4. c. 34. p. 470. da dog Sammenhængen og Hensigten af *Cremutii Cordi Tale* vise, at der bor staae *Scipio* og *Africanus*, og ei *Scipio Africanus*.

§. 335 p. 358. *Livia* og al *Augusti Hus*s Farvelighed sees af følgende *Suetonii Vidnesbyrd* in *Augusto* p. 235, at *Augustus* sielden gik med andre Klæder end dem, som hans Gemahlinde, Søster, Datter og Borneborn selv havde forfærdiget. *Seneca* beskriver meget smukt in *Cons. ad Marciam* p. 152, med hvilket Mod *Livia* fandt sig i sin Søn *Drusi* Død. Mere Esterretning om hende findes hos *Ovidium*

Fast. l. 6. p. 420; lib. 3. ex Ponto, eleg. 1, Valerium Maximum l. 6. c. 1, Philonem in Legat. ad Cajum p. 1036, og Scribonium Largum Patavii 1655 in 4to p. 139. Comp. 271.

§. 361. p. 381. Efter Taciti Sigende Ann. l. 6. c. 40. p. 608, var den unge Drusus Germanici Son gift med Emilia Lepida, der lod sig af Sejano bruge til at bagvaske sin Mand hos Reiseren, hvormed og Dio Cassius kommer overeens lib. 58. p. 878. tom. II. Tacitus omtaler og paa ovennævnte Sted, hvorledes hun tilsidt tog Livet af sig selv.

§. 362. p. 382. Endskiont Tiberii Umgang med Agrippina aldeles ikke kan undskyldes, saa er han dog ei heller uden at Skysd, men tværtimod paadrog sig selv en god Deel af sin Ulykke ved sin Seivhed og Trodsighed. Den kloge Augustus havde allerede merket hende det af i hendes Ungdom, hvorfor han efter Suetonii Beretning in Augusto p. 260. raadede hende til i et Brev, hvov han ellers rosende hendes Forstand, at tvinge sin Hestighed, saavel i at tale som i at skrive.

§. 365. p. 384. *Emilia Scauri* Hustrue hedte *Sexticia*, efter Taciti Beretning Ann. l. 6. p. 595.

§. 379. p. 399. not. D.). Det er vel unægteligt, at Tiberius haver været en grusom Tyrann, men som hans Tyrannie veiste sig, som gententligen skeer, af Mistænke og Frygt for at blive skilt ved Riget, saa gik den meest ud over dem, som vare omkring ham, fornemmelig over de Store i Rom og hans egne Venner og Brøder; men som han derhos var en meget forstandig Mand, og besad stor Erfarenhed og Indsigt, saa var derimod meget god Tilstand i Provineerne under hans Regiering, ja ei mindre end under Augusti, hvilket Philo vidner in Legat. ad Cajum p. 1012. Keiser Julianus giver derfor og in *Cæsaribus* p. 309.

Tiberio

Tiberis et temmelig got Skudsmaal, i det mindste imod de andre Tyranner at regne.

P. 401. not. K.). Iblant de Skribentere, som have blomstret under Tiberis, glemme Forfatterne at tale om Aurelio Cornelio Celso, af hvilken vi endnu have 8 Boger om Medicinen, hvorved han haver erhvervet sig Navn af den Romerske Hippocrates, og Rang af den største Romerske Medicus. Desuden haver han betient sig af saa god en Stil og Skrivemaade, at han derfor kaldes den medicinske Cicero. Den beste Edition er udgivet til Amsterdam 1687 in 12mo af Theodero Janssonio ab Almeloveen. Dette Skrift gjør, at man beklager, at de øvrige Celsi Skrifter ere bortkomne, der have handlet om Talekonsten, Agerdyrkningen og Krigsvidenskaben. v. Fabr. Bibl. lat. Vol. I. l. 2. c. 4. og Vol. II. l. 2. c. 4.

§. 389. p. 412. Antonia minor, M. Anconii Datter og Druff Husfrue, er et af de merkvaerdigste og dydigste Fruentimmer i Historien. Valerius Maximus antegner l. 4. c. 3. ex. 3. int. som noget rart om hende og hendes Mand, at han aldrig elskede noget andet Fruentimmer end hende, og at hun opførte sig med største Kydsfthed efter hans Død; hvilket vel og maae hos dem begge rettelig ansees for noget rart i saa ublue og letfærdige Tider, helst ved det keiserlige Hof. Plinius hist. nat. l. 7. c. 19. p. 38. tom. II. anmerker og som noget særdeles om hende, at hun aldrig haver spyttet.

§. 414. p. 438. not. 393. B.). Jeg veed ei om det er om Vestilia Cæsoniæ Moder, som Helianus var. hist. l. 14. c. 45. taler, og roser for Dyd.

§. 430. p. 453. Om *Cæsonia Caligulæ* Keiserinde tale og *Juvenalis Sat. 6.* og *Persius Sat. 6.* *Caligulæ* Gennysbeskaffenhed beskriver *Philo* allerbest in *Legat. ad Cajum.* *Julianus* giver *Caligulæ* p. 310. in *Cæsaribus* et meget slet *Bidnesbyrd*, saa og *Victor* in *Epic.* p. 36. Imidlertid blev hans *Haardhed* ogsaa næst øvet imod de *Store* i *Rom*, endskjønt det ei er at tvivle paa, at jo *Provincerne* havde ogsaa kommet til at lide meget i hans *Tid*, hvis han havde levet længere, og det fornemmelig for hans *utrolige* *Ødselhed*.

§. 433. p. 457. not. 3.). At *Varro* haver sagt, at *Claudius* har forøget det *latiniske* *Alphabet* med 3 *Bogstaver*, er ei allene *urigtigt*, men endog *umueligt*, saasom den lærde *Varro* døde omtrent 20 *Åar* førend *Claudius* blev fød.

§. 463. p. 490. Om *Messalinae* *utrolige* *Ukydsfæd* handler og *Aurelius Victor* in *Cæsaribus* p. 238, *Juvenalis Sat. 6.* udi disse bekjendte *Vers*: *Respice rivales divorum: Claudius audi, Quæ tulerit; dormire virum cum senserat uxor, Aula palatino tegetem præferre cubili, Sumere nocturnos meretrix Augusta cucullos, Linquebat comite ancilla non amplius una &c.*, *Dio Cassius* l. 60. c. 18, 22 og 31, og *Plinius* *hist. nar.* l. 10. c. 83. p. 455. tom. II. Om hendes *Dødsmaade* tale *Dio Cassius* l. 60. c. 31. og *Juvenalis Sat. 14.*

§. 468. p. 494. *Agrippa*, en *Brøder* af den store *Agrippa*, besad ei *Judæa*, men *Chalcis* og *Trachonitis*, hvilke derfor ogsaa bieve efter hans *Død* gjorde til *Romerke* *Provincer*, da *Judæa* allerede var blevet det 5 *Åar* tilforn efter hans *Brøders* *Død*.

§. 487. p. 512. Keiser Julianus giver in *Casaribus* p. 310. den bedste Beskrivelse over *Claudio*.

§. 515. p. 536. Om *Corbulonis* berømmelige Bedrifter i Armenien taler og *Frontinus* *Sirat.* l. 2. c. 9. ex. 5; og l. 4. c. 1. ex. 20, 28; 2. 2. ex. 3. og c. 7. ex. 2.

§. 524. p. 543. *Agrippina* haver efter *Suetonii* Beretning in *Nerone* c. 52. p. 557. selv været meget Skyld i sin Sønns flette Opførelse ved det hun fraraadte ham i sin Ungdom at lægge sig efter Philosophien, som uanstændig for en Keiser. *Aurelius Victor* giver hende in *Casaribus* p. 239, 241. og 242. et slet Vidnesbyrd, hvorved og maade eftersees *Epir.* p. 42. *Juvenalis* beskylde hende og for *Sat.* 5. ligesom alle andre Skriventere, at have med Gift taget hendes Mand Keiser *Claudius* af Dage.

§. 546. p. 561. I *Seneca Tragico* findes en Tragoedie, kaldet *Octavia*, hvorudi Keiserindens *Octaviae* uheldige Død forestilles; og er den efter al Anseende skrevet efter *Neronis* Død, sølgelig ei af nogen *Seneca*, hvis Navn den dog fører.

§. 549. p. 564. not. 515. B.). Om *Neronis* Felge, naar han reiste, findes Underretning hos *Svetonium* in *Nerone* c. 30. p. 532.

§. 574 p. 586. *Tacitus* siger *Ann.* l. 15. c. 71. p. 1101., at *Antonia* *Flacilla*, *Nonii* *Prisci* *Hustrue*, og *Egnatia* *Maximilla*, *Clicii* *Galli* indlagde sig stor Berømmelse fordi de fulgte deres Mand i Landflygtighed; ikke agtende de store Midler, som de besadde, og som de derover bleve berøvede.

§. 595.

§. 595. p. 604. Juvenalis taler Sat. 3. om Corbulonis store Styrke; Seneca nævner ham ogsaa in de Constantia Sapientis p. 249. tom. I.

§. 612. p. 617. not. 573. B.). Astrologorum Boste til Nero, at han skulde tilsidst beholde Kongeriget Jerusalem, findes ikke hos Suetonium in Nerone hverken c. 44. eller 47, men c. 40.

§. 617. p. 622. Keiser Juliani Dom over Nero findes i hans Cæsaribus p. 310. Aurelius Victor giver in Cæsaribus p. 240. og in Epit. p. 42. ham og Vidnesbyrd efter Fortieneste.

§. 619. not. G. p. 625. Endskönt Lucanus hverken kan eller bør lignedes med Virgilio, saa fortæner hans Poëma dog stor Noes, baade for dets nyttige Indholds Skyld, saa og for de mange herlige Tanker og Sentencer, hvormed han haver udsmykket det; hans Stil fortæner og stor Noes i Henseende til dens Puched, og dens bequemme Ord og Talemaader; hvorfor og Quintilianus allerede haver berømmet den. Forfatterne havde vel neppe sældet saa haard en Dom over dem, der satte Lucanum ved Siden af Virgilio, dersom de havde erindret sig, hvor stor Pris den store franske Poet P. Corneille haver sat paa Lucano. Imidlertid bliver der dog i Poësen efter min Tanke en uendelig Forskiel imellem Virgilium og Lucanum. Om Lucani Hustru, Polla Argentaria, og hendes store Kiærlighed for sin Mand taler Statius Sylv. l. 2. p. 202. og 288. ex edit. Crucei, Par. 1618. in 4to. Photius vidner Cod. 175. p. 388, at Pamphila var af Herkomst en Ægypterinde; han siger og, at han haver læst 8 Boger af hendes blandede Historier.

tom. II. p. 415. in voce *παμφίλη*, og Diogenes Laertius l. 1. c. 1. n. 3. c. 3. n. 1, c. 4. n. 3, c. 7. n. 6, l. 2. c. 5. n. 9, l. 3. n. 17, og l. 5. c. 2. n. 4. tale og om hende, og anfører den sidste hendes 32 Bog.

P. 628. under Caligula, Claudio og Nerone have foruden de af Forfatterne her og tilførn navngivne Skribentere endda blomstret følgende Latinske: *Asconius Pedianus* af Padua, hvis ypperlige Forklaringer over nogle af *Ciceronis* Orationer vi endnu have, og som best ere for sig selv udgivne til Leiden 1675 in 12mo og 1693 in 12mo, og ellers ogsaa findes i *Gronovii* og *Grævii* Editioner af *Cicerone*. Hans mange andre Skrifter ere bortkomne. v. *Sabr. Bibl. lat. Vol. I. l. 2. c. 6*, og *Vol. II. l. 2. c. 6*. *Scribonius Largus*, hvis Skrift om Medicamenter, der ei er at forkaste, den lærde Danske Mand *Joannes Rhodius* haver best udgivet til Padua 1655 in 4to med gode Anmerkninger. *Sabr. Bibl. lat. Vol. I. l. 4. c. 12. p. 858*, og *Vol. III. l. 4. c. 12. p. 857*. *L. Junius Moderatus Columella* af Cadix haver ved et Skrift om Agerdyrkningen og Bøndehandel udi 12 Bøger, og 1 Bog om Træerne, indlagt sig et udødeligt Navn, saa som han baade haver skrevet grundig om Sagen, og derhos saa ijselig, at han almindelig kaldes *Rusticorum Cicero*. Hans Verk er best udgivet i *Gesneri Script. rei rusticae. Sabr. Bibl. lat. Vol. I. l. 2. c. 7*, og *Vol. II. l. 2. c. 7*. Og *Pomponius Mela*, af hvilken vi endnu have et meget net Skrift i 3 Bøger, indeholdende en Beskrivelse af vor hele Jord. De beste Editioner ere udkomne til Haag 1658 in 4to ved *Isaacum Vossium*, til Leiden 1685 in 8vo, ved *Jacobum Gronovium*, saa og 1696 ligeledes in 8vo, og til Leiden 1722 in 8vo ved *Abrahamum Gronovium*. *Mela* var af Gudsdel en Spanier, en Son af *Seneca* Rhetore, Broder af *Seneca* Philosopho, og *Saber R. Norske V. S. Skrifter II. B.* M m m m til

til Poeten Lucanus. Fabr. Bibl. lat. Vol. I. l. 2. c. 8, og Vol. III. 2. c. 8. Af graffe Skribentere menes Aretæus af Cappadocian at have omtrent blomstret paa denne Tid. Af ham have vi endda 8 ufulde standige Boger om hastige og langsomme Svagheder og deres Cur, hvilke den store Herman Boerhaave haver vordiget at udgive til Leiden 1725 in Fol. Fabr. Bibl. Gr. l. 4. c. 3. §. 7.

folgende Færte: Scione's Historie i 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800.

af den danske Historie i 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800.